

NOI DATE ISTORIOGRAFICE STRĂINE ASUPRA ȘCOLII TOSCANE DE GRAVURĂ DIN SECOLUL AL XVII-LEA, DIN COLECȚIA MUZEULUI ȚĂRII CRIȘURILOR

ANA MARTIN

În toamna anului 2006, în cadrul unui program mai amplu de manifestări culturale internaționale promovate de Institutul Cultural Român din București, Muzeul Țării Crișurilor din Oradea a fost invitat să organizeze la Veneția o expoziție de stampe venete din secolul al XVIII-lea, aflate în propria colecție și valorificate în cartea d-nei dr. Ana Martin *Stampa venețiană din sec. al XVIII - lea. Difuziunea europeană și frecvența în colecțiile românești*, apărută în Editura Muzeului Țării Crișurilor, Oradea.

Expoziția a fost găzduită și vernisată la Institutul Român de Cultură și Cercetare Umanistică din Veneția, cu sediul în Palatul Correr, la 17 noiembrie 2007, orele 18. Situat în Campo-ul Santa Fosca, Palatul Correr mai este numit și *Casa Iorga*, deoarece marele istoric Nicolae Iorga a inaugurat aici la 2 aprilie 1930 *Institutul Istorico-Artistic din Veneția* sau cum îl mai numesc venețienii *Casa Română*. Azi se numește: *Institutul român de cultură și cercetare umanistă*. Clădirea datează din secolul al XVI-lea și a aparținut familiei Correr, una din cele mai vechi familii nobiliare venețiene.

În 1930 Institutul avea 25 de camere la care s-au adăugat și altele de-a lungul anilor servind ca saloane de recepții, conferințe, concerte, săli de studiu dar și locuințe dotate cu toate utilitățile pentru cercetătorii, studenții și bursierii români.

Într-o atmosferă cordială și de adevărată emulație spirituală, expoziția Muzeului din Oradea a fost recepționată ca un eveniment cultural deosebit¹. Atât oficialitățile orașului, specialiștii în domeniul artei dar și publicul vizitator, din perioada 17 noiembrie – 5 decembrie 2006, cât a fost deschisă expoziția au constatat cu uimire și satisfacție că arta venețiană e răspândită, cunoscută și valorificată în România.

Faptul că la Oradea se păstrează ceva din patrimoniul artistic venețian, cum sunt stampele, de exemplu, se leagă de niște condiții istorice favorizante. Să ne

¹La vernisajul de la Veneția au participat din partea Muzeului Țării Crișurilor, Dl. Director Dr. Aurel Chiriac, Aurel Roșu, șeful Secției de Artă, Amalia Moldovan, Adrian Buzaș și Dr. Ana Martin. Expoziția a fost însoțită de cartea: *Stampe Venețiane din secolul al XVIII-lea. Difuziune europeană și frecvența în colecțiile românești* și de un catalog pliant, în limba italiană, cu același titlu, semnate de Ana Martin, tehnoredactate de Adrian Buzas.

aducem aminte, bunăoară, că, istoria socio-politică și culturală a orașului Oradea se împletește cu cea a Republicii Venețiene. Ambele au făcut parte, la un moment dat, din Imperiul Habsburgic, fapt care a facilitat circulația produselor minților luminate ale Serenissimei și pe arealul geografic transilvănean. Ne gândim în primul rând la tipăriturile sub formă de cărți sau foi volante, ilustrate, cărți de joc, etc. Pe de altă parte, au existat și contacte directe dacă luăm în calcul prezența fizică a unor artiști, arhitecți, meșteri, constructori venețieni la Oradea începând cu secolul al XV-lea, mai intensă în secolele XVII și XVIII². Legăturile Transilvaniei cu Serenissima sunt expuse, pe larg în cartea Florinei Ciure³, istoric și muzeograf la Muzeul Țării Crișurilor din Oradea. Dânsa, ca și subsemnata⁴ am studiat în bibliotecile venețiene, apoi, așa cum spune Iorga “ceva din Veneția ne-a însoțit acasă”, unde am valorificat un patrimoniu intrat din sfera culturii europene. Această experiență inedită a cercetării științifice am împărtășit-o publicului român, într-o emisiune televizată cu impact puternic asupra iubitorilor de istorie și artă așa cum au arătat semnalele primite ulterior din partea audienței⁵.

Revenind la motivația expusă în titlul acestei lucrări nu putem merge mai departe fără să ne amintim intenția lui Nicolae Iorga vis-a-vis de Institutul creat la Veneția, anume aceea, de a da posibilitate arheologilor, medievistilor, istoricilor de artă și altor categorii de oameni de cultură de a se perfecționa și a cunoaște în profunzime istoria și cultura italiană. În discursul său de inaugurare de la 2 aprilie 1930 Iorga spunea: “ai noștri vor veni aici, vor sta în aceste încăperi pline de amintiri, vor contempla de la ferestrele largi întinderea roșie a acoperișurilor și întinsele orizonturi, vor coborî apoi pe cele mai frumoase străzi din lume și vor rămâne ore îndelungi în fața pietrelor în care e întruchipat Dumnezeu frumuseții eterne. Iar când vor reveni în patrie ceva din Veneția îi va însoți”.

Oricine a fost la Veneția și a avut ocazia să stea mai mult timp astfel încât să simtă atmosfera acestui oraș unic în lume știe că vorbele lui Nicolae Iorga au izvorât din suflet. La Veneția te simți bine nu numai pentru că ești cetățean al planetei,

² Nicolae Sabău, *Maeștrii italieni în arhitectura religioasă barocă din Transilvania*, București, Ed. Ararat, 2001

³ Florina Ciure, *Relațiile dintre Veneția și Transilvania în secolele XVI-XVII*, Teză de doctorat, în manuscris

⁴ În urma documentării de la Veneția din anul 1996 am redactat cartea, *Stampa venețiană din secolul al XVIII-lea. Difuziune europeană și frecvența în colecțiile românești*, Oradea, Ed. Muzeul Țării Crișurilor, 2005, de Ana Martin

⁵ Emisiunea a fost transmisă pe postul Transilvania TV, în 17.12.2006, moderator fiind Dr. Ramona Novicov

pentru că pe străzi sau în cafenele auzi vorbindu-se toate limbile pământului ci și pentru că, instantaneu ai pășit în altă lume, nepoluată fonic, impregnată de spiritul apei de care te simți legat prin mii de fire. Și atunci o stare de bine te copleșește o stare din care nu mai vrei să ieși, la care vrei să te întorci mereu.

Unii cercetători explică acest sentiment ca fiind conținut în însăși noțiunile lingvistice ale numelui ei: VENI-ETIAM, interpretându-le ca pe un îndemn; *vino din nou*, sau *Vino sunt aici*⁶.

Într-adevăr, Serenissima ne-a chemat din nou. În 2006. Prima dată fusese în 1996. A doua oară am revenit cu rezultatele cercetării din 1996, finalizate prin cartea amintită mai sus și catalogul pliant cu titlul *Stampe venete nella collezione del Museo Tării Crișurilor di Oradea* care însoțeau expoziția, împreună cu subsemnata în calitatea de custode al acesteia. În cele trei săptămâni de sejur venețian am petrecut din nou o mare parte din timp în biblioteci adunând noi date istoriografice privitoare la stampele italiene aflate în colecția Muzeului din Oradea.

Timp de 11 secole, din anul 697 d.H. până la 1797 d.H., cât a existat Republica Venețiană, s-au format aici și marile biblioteci, printre care amintim: biblioteca Fundației Cini, Marciana, Correr, Querini-Stampalia, etc. Acestea sunt în măsură să procure numeroase revelații cercetătorului străin prin abundența informațională a bazelor de date și a facilității accesării lor prin mijloace tehnice moderne. Astfel, de exemplu, la biblioteca Querini-Stampalia există aparate la care cititorul se autoservește introducând monede euro. Se face astfel, economie de timp și putem ajunge la concluzia, parafrazând, că *timpul se poate cumpăra cu bani*. În plus, cercetătorul are posibilitatea adunării într-un timp scurt, a unei cantități de informație incomparabil mai mare decât în trecut.

Din perspectiva cercetătorului istoriei stampeii dăm importanță foarte mare acestor aspecte deoarece sunt vitale elemente ca: frecvența piesei în anumite colecții, în țara de origine sau în străinătate, stadiul și tirajul stampeii respective, circulația, consemnarea ei în toate izvoarele bibliografice. Privită din acest unghi, munca pare și este într-adevăr demnă de Sisif, dar proiectată în viitor problematica ni se pare caducă. Internetul va oferi în curând orice fel de informație în oricare loc de pe planetă, astfel că, în viitorul apropiat cercetarea va porni de la alte standarde, cu alte metodologii, ajungându-se probabil, la alte nivele de cunoaștere.

Perspectiva «erei informaționale» pentru cercetător este îmbucurătoare și nu putem să-i înțelegem pe acei sceptici care nu admit sistemul ca sursă de informație, interzicându-l și altora, chiar studenților, de exemplu. E ca și cum ai nega apariția

⁶ Nicolae Sabău. *Discurs în jurul unei frumoase cărți*. Oradea, Biharea, XXVIII-XXX. 2006. p.388

tiparului lui Guttemberg. Ceea ce a însemnat pentru omenire invenția tiparului, acum cinci secole, poate fi comparat azi cu apariția Internetului⁷.

Fiind la Veneția într-o mare criză de timp, având și obligații de serviciu dar și dorința de a cerceta în biblioteci pentru a putea circumscrie patrimoniul muzeal orădean în cel universal, am rămas plăcut impresionată de viteza cu care am putut să adun informații noi, chiar inedite referitoare la stampa venețiană, cu atât mai mult cu cât sursele istoriografice existente în România sunt foarte sărace. Datorită interconectării bazelor de date ale bibliotecilor venetiene știam, de exemplu, că dicționarul Ticozzi⁸ se află numai la biblioteca Muzeului Correr iar Bolaffi⁹ numai la biblioteca Marciana, informații pe care am putut să le accesez în mai puțin de două minute, și exemplele ar putea continua.

Așa se face că, în acest al doilea sejur venețian am putut să completez cu noi date fișa bibliografică a multor autori italieni care semnează lucrări aflate în colecția Muzeului Țării Crișurilor din Oradea¹⁰.

În prezentul studiu ne vom ocupa de familia de gravori Testa: Pietro și nepotul său Cesare Giovanni. Despre Pietro Testa am publicat un studiu inițial în Biharea¹¹ cu datele pe care le aveam atunci despre autor. Noile date istoriografice despre acest autor le anexăm la sfârșitul lucrării.

Despre Giovanni Cesare Testa se cunosc puține lucruri. Este consemnat ca pictor și gravor în acuaforte, născut în 1630 și mort în 1655 la Roma. A fost elevul unchiului său Pietro Testa și semnează cu monograma: *Cesar. sculp. Rome*¹². În scurta sa viață a lucrat după desenele unchiului său, așa cum se întâmplă și în studiul nostru de caz. La Muzeul Țării Crișurilor din Oradea se află lucrarea sa cu titlul: *Fiul împăratului, Titus, îl consultă pe Basilide, fiul Profetului...care îi prezice victoria asupra evreilor...*

⁷ În legătură cu apariția Internetului sunt admise mai multe date: 1965, 1969, 1981, etc.

⁸ Stefano Ticozzi, *Dizionario degli architetti, scultori, pittori, intagliatori in rame ed in pietra, coniatori di medaglie, musaicisti, nielatori, intarsiatori, d'ogni eta e d'ogni nazione*; Milano, Presso Gaetano Schipatti, MDCCXXX, 4 vol.

⁹ *Dizionario enciclopedico Bolaffi dei pittori e degli incisori italiani dall' XI al XX secolo*, Giulio Bolaffi editore, Torino, 1972, 11 vol.

¹⁰ Într-un viitor studiu vom publica un catalog al gravurilor italiene necrecitate până în prezent și care se află, de asemeni, în colecția de stampe a Muzeului Țării Crișurilor din Oradea

¹¹ Ana Martin, *Rarități iconofile. O stampă din secolul al XVII-lea din școala toscană la Muzeul din Oradea*, în Biharea, Oradea, Muzeul Țării Crișurilor, 2001-2003, nr. XXVIII-XXX

¹² Charles Le Blanc, *Manuel de l'amateur d'estampes*, Paris, Ed. Emille Bouillon, 1854/1888, vol 4, p. 20

Autorul desenului, Pietro Testa, s-a inspirat din epopeea răscoalei iudeilor împotriva romanilor, dintre anii 66-70 d.H. În primăvara anului 66 d.H. în Iudeea a izbucnit o răscoală antiromană. Flavius Vespasianus, comandantul Legiunilor din Orient a fost trimis să o înnăbușe. După trei ani de lupte, Vespasian este proclamat împărat și lasă problema rezistenței evreiești în seama fiului său Titus. Până la 26 septembrie anul 70 d.H. Titus cucerește Ierusalimul cu Legiunea a X-a *Fratensis* de sub comanda lui Lucio Flavio Silva. Mai rămăseseră necucerite trei fortărețe din sudul Ierusalimului: Masada, Herodium și Macheronte, înconjurate și asediate încă de pe vremea lui Vespasian. Ultima fortăreață, Masada, a capitulat în anul 73 d.H. iar celelalte două au fost cucerite de succesorul la comanda Legiunii a X-a, Lucidio Basso.

Cetatea Ierusalimului și Templul au fost rase de pe fața pământului, cu excepția unei părți din zidul de vest, unde se aflau trei turnuri ale palatului lui Irod, care fuseseră reședința unei garnizoane romane¹³.

În timpul cât a stat la Ierusalim, Iisus Christos a prezis "clar și în repetate rânduri distrugerea Ierusalimului...ca rezultat inevitabil al faptului că evreii au respins apelul final al lui Dumnezeu"(Luca 13:34,19:41-44; Matei 22:7)¹⁴. Evenimentul urma să aibă loc chiar în cursul acelei generații (Matei: 23:36; 10:23; Marcu: 13:30,8:38,9:1; 13:26-30). Iată aceste preziceri relatate în Evanghelia după Matei (36:37-39; 24:1-2): "Adevărat grăiesc vouă, vor veni acestea toate asupra neamului acestuia/ Ierusalime, Ierusalime, care omori pe proroci și ucizi cu pietre pe cei trimiși la tine; de câte ori am voit să adun pe fiii tăi, cum adună cloșca puii săi sub aripi, dar nu ai voit. /Iată se lasă pustie casa voastră/...vedeți toate acestea? Adevărat grăiesc vouă: nu va rămâne nici piatră pe piatră care să nu se risipească" "Și ceilalți doi evangheliști: Luca și Marcu consemnează cuvintele lui Iisus la care face trimitere și restul inscripției de pe planșa noastră gravată.

Din cauza stării proaste de conservare a hârtiei unele fragmente din inscripție lipsesc, ceea ce nu păgubește însă înțelesul general: "...*esprimendosi che Iddio sdegnat...morte che hauevano dato...no a Christo si doveva sodisfar la giustitia divina con fulminar dardi contro Gerusalemme*" (Iisus a fost dat morții și astfel s-a înfăptuit justiția divină prin distrugerea Ierusalimului).

Scena propusă de autorul desenului reprezintă momentul când Christos a fost coborât de pe cruce. Este înconjurat de îngeri: putți și adolescenți și de Dumnezeu - Tatăl Ceresc în planul superior. Câmpul din jumătatea dreaptă a imaginii este mult

¹³ *Dicționar biblic*, Ed. Cartea creștină, Oradea, 1995, p. 653 (i. viitorul)

¹⁴ *Ibidem*

mai animat cu personaje religioase decât toate elementele câmpului din stânga luate la un loc, unde doar două personaje supradimensionate echilibrează compoziția: bătrânul îngenunchiat și comandantul roman.

Registrul imagistic se desfășoară pe orizontală începând din stânga, cu figura întreagă, văzută din semiprofil a fiului împăratului Vespasian. Tocmai a descălecat de pe calul ținut în frâu de un slujitor. Lângă ei un grup de soldați romani pedestri cu trâmbițe, alții călare își așteaptă comandantul. Titus face un pas spre ceea ce pare a fi masa-altar în spatele căreia stă actorul principal al scenei, Basilide.

Acesta, o figură adolescentină, efeminată, are ochii plecați spre ceva ce se află așezat pe masa-altar, probabil o carte sau un pergament. În mâna dreaptă ține o sabie lungă orientată spre cer, aluzie la justiția divină, iar cu stânga arată spre scena de alături, unde trupul lui Iisus este susținut de îngeri.

Gestica acestui personaj lămurește narațiunea divizată în două planuri: unul real, cu acțiunea la timpul present, marcată de venirea lui Titus la profet și celălalt plan, la fel de real dar a cărui acțiune trecută e o reconstituire a momentului morții lui Iisus.

Autorul desenului a procedat astfel tocmai pentru a face trimiterea mai directă la întregul conținut simbolic al temei pentru a fi înțelese mai bine cuvintele profetului și pentru ca întregul șir de evenimente prezise să aibă o determinare astrală, ca un destin implacabil, de neevitat.

Multe din elementele limbajului plastic prevestesc stilul baroc care doar peste câteva decenii se va instaura în peisajul artistic al epocii. Grupajele elipsoidale, diagonalele ce se întretaie, faldurile veșmintelor, mișcările ample ale personajelor, putți și îngeri flotanți, sunt doar câteva dintre acestea.

Desfășurarea perspectivică se reduce la două planuri principale: un prim plan populat cu figuri umane și un plan secund al peisajului muntos ridicat până la marginea de sus a colii de hârtie. Cât anume a respectat gravorul din detaliile desenului pe care l-a avut sub ochi e mai greu de apreciat. Cert este că pot fi detectate multe anomalii de tehnică și limbaj artistic.

Bunăoară, figurile din stânga imaginii sunt supradimensionate în raport cu celelalte situate în același plan cât și cu grupul de soldați din planul secund. Și din punct de vedere incizional se pot observa inadvertențe. De exemplu, figura calului contrastează puternic atât prin stângăcia desenului cât și prin factura hașurilor gravate. Acestea din urmă acoperă ca o plasă romboidală fără nuanțe și tonuri suprafața alocată.

Mai atent lucrate sunt figurile lui Titus, a lui Basilide și a tatălui acestuia. S-a încercat chiar o particularizare fizionomică a lor prin îmbinarea mai multor feluri

de tăiere a plăcii de gravat. Astfel, liniile subțiri și fine alternează cu altele dese, ferme, îngroșate așa cum sunt cerute de necesitățile de umbră și lumină. Aceeași alternanță o întâlnim și în cazul hașurilor: paralele, romboidale, dreptunghiulare, trapezoidale, pătrate, etc.

Imixtiunea umbrei pe o zonă limitată, de exemplu, e redată prin suprapunerea peste paralelismul condus în diagonală cu tăieri în sens opus rezultând o textură romboidală. Intensitatea texturii este și ea gândită tot în funcție de luminozitatea zonei.

Știința meșterului gravor, priceperea și chiar măiestria sa se pot observa în tratarea trupului lui Iisus într-un ușor racourçi și a îngerului înnaripat ce poartă în brațe suluri de manuscrise, importante, deoarece vedem că și Dumnezeu –Tatăl arată spre ele.

În prezentarea lui Dumnezeu Tatăl Ceresc vedem influența clară a manierei lui Michelangelo din Capela Sixtină, lucru firesc, dacă rememorăm imensa influență a sa asupra unor generații întregi de artiști. Iar Cesare Testa dar și unchiul său Pietro Testa nu se puteau sustrage acestui fenomen, ambii făcând parte din generația școlii romane din secolul al XVII-lea de sorginte toscană.

Apariția Tatălui Ceresc este pusă în evidență de cercul de lumină care-l însoțește. În jurul Lui și a Fiului său, Iisus Christos s-au adunat nu mai puțin de 18 personaje celeste din ierarhiile divine. Mai apropiate universului uman sunt: îngerii, arhail, arhanghelii... Dintre acestea nu toate au facies-urile sau corpul tratate egal din punct de vedere tehnic. Unele sunt lăsate în umbră, cu trăsături abia schițate iar pentru a delimita aceste suprafețe meșterul gravor a recurs la incizii diverse pe zone compacte conduse paralel, orizontal sau vertical. Traseurile verticale alternează cu cele întrerupte, întretăiate de direcții diferite. Alt procedeu tehnic circumscrie joaca îngerilor-copii, în umbră, pentru ca personajele importante să apară scăldate în lumină.

De același tratament diferențiat se bucură și planul peisajului punctat de copacii cu frunziș bogat. Aceștia sunt dispuși în dreapta imaginii și în fundal unde se bucură de un tratament detaliat alături de nori, stânci sau alte elemente din peisaj. Pentru frunziș, gravorul a dispus liniile de tăiere sub formă de evantai pe nivele succesive lăsând impresia unor flăcări vii, așa cum sunt, de fapt, aceste prezențe maiestuoase ale regnului vegetal printre noi. Stâncile scăldate în soare și acoperite parțial de nori trasează o linie a orizontului situată foarte sus.

Artistul gravor a exploatat și particularitățile perspectivei aeriene tratând în consecință succesiunea elementelor în peisaj. La fel a procedat și în cazul ființelor umane. Se poate observa abilitatea mânăuirii dălțiței, știința dozării umbrei și luminii,

finețea inciziilor, în ciuda vârstei foarte tinere a gravorului Cesare Giovanni Testa, știut fiind că a murit la vârsta de 25 de ani. A deprins meșteșugul gravurii, de mic, în atelierul unchiului său Pietro Testa.

Se cunosc până în prezent 8 planșe gravate de acest artist. Tiraje în diferite stadii se păstrează la Calcografia Națională din Roma, la Muzeul de Artă din San Francisco, la Muzeul Țării Crișurilor din Oradea și la o casă de licitație din Danemarca (Petrucci, A. Martin și www.artnet.com).

Lucrarea de față este reprezentativă pentru opera sa gravată stând alături de cele mai bune producții ale genului destinate scopului comercial.

În secolul al XVII-lea Școala romană de reproducere își păstrează un loc fruntaș iar în ceea ce privește gravura originală se menținea la un nivel mediu¹⁵. Având în vedere că opera lui Casare Testa se circumscrie gravurii de interpretare, lucrarea păstrată la Muzeul din Oradea se încadrează printre producțiile bune la genului, cu un punct în plus atribuit frecvenței rare a acestei planșe în alte colecții din lume.

*TITO IMPERATORE ANDANO ALL'IMPRESA DI GERUSALEMME
CONSULTR' BASILIDE FIGLIO DE PROFETI, E PRIORE DEL MONTE
CARMELO PER SAPERE L'EVENTO DELLA GUERRA, QUALE LE PREDISSE
LA VITTORIA CONTRO LI HEBREI, ESPRIMENDOSI, CHE IDDIO
SDEGNAT...MORTE CHE HAUEVANO DATO/... NO EX SUETIO, ET TACITO
/A CHISTO SI DOVEVA SODISFAR LA GIUSTITIA DIVINA CON FULMINAR
DARDI CONTRO GERUSALEMME.*

Disegno di Pietro Testa, la cui pittura originale si conserva in S. Martino di Monti in Roma. R ...ino. Pre...grile de Carmelitani Gio. Ant. Filippini Romano D. D. D. Franc...us Collignon.

Dălțiță și acvaforte : 0,380x 0,730m

Gio. Cesare Testa sculpsit, semnat în dreapta jos în cadru

Pietro Testa delineavit, semnat în stânga jos în cadru

Planșă cu margini tăiate lipită pe carton

Hârtie vergé filigarnată cu un filigran indescifrabil, probabil o floare.

Prov. Colecția Societății de Istorie și Arheologie a județului Bihor, inv.306

Bibliografie: Bartsch, Adam, *Le peintre graveur*, Viena, 1820, vol. XX, p. 227, I/II; Charles Le Blanc, *Manuel de l'amateur d'estampes*, Paris, Ed. Emille Bouillon, 1854-1888, vol IV, p.20, nr.cat.9 ; De Witt Anthony, *Galeria degli Uffizi. La collezione delle stampe*, (catalogo), Roma, 1938 ; Giglioli O.H.; *Mostra degli*

¹⁵ Anthony de Witt, *Incisione italiana*, Milano, Editura Ulrico-Hoelpi, 1941, p.142

incisori toscani del Seicento, Firenze, 1942; Carlo Alberto Petrucci, *Catalogo generale delle stampe trate dai rami incisi posseduti dalla Calcografia Nazionale*, Roma, Libreria dello stato, anno MCMLIII, p.203, nr.cat. 99; Servolini L., *Lincisione di cinque secoli*, Milano, 1951; Calabi A. *Saggi sull' incisione del secolo XVII*, Milano, 1962; Sutherland Harris, *Notes on the Chronology and Death of Pietro Testa* in *Paragone*, 1967; Bellini, P.; *Giovanni Cesare Testa* in *Print Collector-II* conoscitore di stampe, 1976, nr.32

Le Blanc menționează gravura în folio. Petrucci dă ca dimensiuni pentru această planșă: 0,700x0,380m; El mai amintește alte 6 lucrări gravate de Cesare Testa păstrate la Calcografia Națională din Roma: O *culegere* cu diverse teme inspirate și gravate în colaborare cu Pietro Testa, *Fecioara cu Pruncul* ce vânează șarpele, *Christ coborât de pe cruce*, *Proserpina răpită de Pluton*, *Didona pe rug*, *Chiron și Ahile*, *Împărtășania Sfântului Ieronim*, după Domenichino care aparține Galeriei Vaticanului. Un exemplar din *Împărtășania Sfântului Ieronim*, după Domenichino se mai păstrează la Fine Art Museum din San Francisco ([http: www.artnet.com-masters cesare.html](http://www.artnet.com-masters cesare.html)).

Cea mai veche casă de licitație din Danemarca, înființată în 1948, în Coopenhaga – **Bruun Rasmussen**, cu filiale în Suedia, Franța, Spania și SUA oferă spre vânzare lucrări de Cesare Testa : *Moartea Didonei* și *Chiron și Ahile*, cu dimensiunile 38x70cm ([http : www.artnet.com_ artist-giovanni cesare-testa.html](http://www.artnet.com_artist-giovanni cesare-testa.html))

NOI DATE ISTORIOGRAFICE DESPRE PIETRO TESTA¹⁶

Bibliografie :

-Bartsch, Adam, *Le peintre graveur*, Viena, 1820, vol.XX, p.226, nr.34 ; - Pinacoteca Nazionale di Bologna, Gabinetto delle stampe, *Incisori toscani dal XV al XVII secolo*, Edizioni Luigi Parma-Bologna, 1976, sez.VII. Pietro Testa este menționat de la nr.cat 51-55. *Il liceo della pittura* este reprodusă sub titlul *Accademia di pittura*, la nr. cat.51. Autorul este amintit și cu alte lucrări .

Această sursă istoriografică îl citează pe Paolo Bellini cu *Lopera incisa di Pietro Testa*, Vicenza, 1976, pp 53-54, nr,cat 20, care datează planșa *Il liceo della pittura* în jurul anului 1642, deci mai devreme cu aproape un deceniu decât am considerat-o noi în studiul precedent. Tot aici se face referire la compoziția rafaelescă a Școlii din Atena de la Vatican, după care s-a inspirat Pietro Testa. Se găsesc trei

¹⁶ Aceste date vin să completeze studiul anterior scris, de Ana Martin, *Rarități iconofile. O stampă din secolul al XVII-lea din școala toscană la Muzeul din Oradea*. Biharca, Oradea, Muzeul Țării Crișurilor, 2001-2003, nr. XXVIII-XXX

desene pregătitoare pentru *Il liceo della pittura* păstrate la Galeria Uffizi din Florența, la British Museum din Londra și Louvre din Paris;

- *The Illustrated Bartsch, Italian Masters of the Seventeenth Century*, edited by Paolo Bellini and Richard W. Wallace, Abaris books a woodmer foundation company, New York, 1990, p.133;

D'Amico Rosa et Paolo Bellini, *Incisori d'invenzione romani e napoletani del XVII secolo*. Editrice Compositori. Bologna, 1987, nr.cat 56-80. Planșa cu *Il liceo della pittura* nu este amintită. Pietro Testa apare cu alte lucrări.

DES NOUVELLES DATES HISTORIOGRAPHIQUES ÉTRANGÈRES SUR L'ÉCOLE TOSCANE DU XVII - ÈME SIÈCLE DE LA COLLECTION DE GRAVURE DU MUSÉE DU PAYS DES CRIS RÉSUMÉ

En l'automne de l'année 2006, dans un programme plus large des manifestations culturelles internationales, le Musée d'Oradea a organisé à Venice une exposition d'estampes vénitiennes du XVIII-ème siècle avec ses propres collections d'estampes.

L'exposition a eu lieu à 17 novembre 2007 à l'Institute Roumain de Culture et Récherche Humaniste de Venice qui a le siège au Pallais Correr. La curatrice de l'exposition a été dr. Ana Martin l'auteur du livre: *L'estampe vénitienne du XVIII-ème siècle . Difusionne europeene et la fréquence dans les collections roumaines*, paru à l'Oradea à l'edition du Musée du Pays des Cris en 2005.

Dans le second séjour vénitien (le premier a eu lieu en 1996) j'ai trouvé des nouvelles dates importantes pour l'historiographie, des auteurs italiens présentés dans la collection du Musée d'Oradea.

L'étude met en évidence le rôle de la famille des graveurs Testa : Pietro et son neveu Cesare Giovanni Testa. J'ai publié un premier étude avec le titre : *Raretés iconophiles: Une estampe du XVII-ième siècle de l'école toscane au Musée d'Oradea* , en Biharea; no :XXVIII –XXX; Oradea, 2001-2003, avec les dates que j'avais à ce temps- là sur l'auteur. On peut voir, maintenant, des nouvelles dates historiographiques à la fin de cet étude .

Il y a peut d'informations sur Giovanni Cesare Testa. Il est l'auteur d'un oeuvre qui se trouve dans la collection du Musée d'Oradea: *Titus, le fils de l'Empereur Vespasian, va au profet Basilide...* Giovanni Cesare Testa, peintre

et graveur en aquaforte est né en 1630 et il est mort en 1655 à Rome. Pendant sa courte vie il a travaillé suivant les dessins de son oncle, comme est notre cas.

On peut observer habileté du burin, la science du dosage, de l'ombre et de la lumière, la finesse de l'incision. On connaît jusqu'à présent 8 planches gravées de cet auteur. Des tirages dans des stades différentes se trouvent à la Calcographie Nationale de Rome, au Musée d'Art de San Francisco et au Musée d'Oradea. L'estampe analysée est représentative pour l'oeuvre gravé de l'artist.

L'école romaine de reproduction du XVII-ème siècle garde son lieu privilégié: L'entière oeuvre du Cesare Testa s'incrit dans le domaine de la gravure d'interprétation. L'exemplaire d'Oradea fait partie des meilleures productions du genre, avec sa rareté parmi les autres collections du monde.

ISTITUTO ROMENO DI CULTURA
E LETTERICA UMANISTICA
DI VENEZIA

MUSEO "TARI CRISURILOR"
DI ORADEA

ISTITUTO CULTURAL ROMENO
DI BUCUREȘTI

LA STAMPA VENEZIANA DEL SETTECENTO

AL MUSEO "TARI CRISURILOR"
ORADEA, ROMANIA

PALAZZO CORNER (CAMPIUSANTA) VENEZIA

17 novembre - 5 dicembre 2006

Pagina de titlu a catalogului pliant al expoziției

ISTITUTO ROMENO DI CULTURA E
RICERCA UMANISTICA - VENEZIA

Palazzo Corner, Cannaregio 2214

Tel: 041/52.42.309 fax: 041/71.53.31

E-mail: istiorga@tin.it

PROGRAMMA

Invito

NOVEMBRE 2006

Venerdì 17 novembre 2006, ore 18:00

Inaugurazione della mostra

STAMPE VENETE NELLA COLLEZIONE
DEL MUSEO "TARIU CRISURTOR" DI
ORADEA

In collaborazione con

il Museo Tariu Crisurtor di Oradea

La Scuola Veneta del XVIII secolo rappresenta un'importante e significativa parte del fondo italiano di stampe che si trova nella collezione del Museo di Oradea per ciò che riguarda l'estetica dell'incisione. Le opere di alcuni dei migliori professionisti del settore sono arrivate ad Oradea per vie diverse, costituendo una collezione che, fino a non molto tempo fa, era sconosciuta tanto agli specialisti, quanto al pubblico amante dell'arte. Dodici autori sono i firmatari di 67 lastre, tra le quali alcune hanno concordanza di frequenza anche in altre collezioni romene ed italiane.

Tutti i lavori sono incisi su carta vergé filigranata, argomento a favore del loro valore e della loro autenticità. Molti di essi sono parte di serie originali, e tra questi ricordiamo, la serie degli apostoli di Marco Pitteri, la serie dei Mesi dell'anno di Francesco Barozzoli, la serie dei papi di Francesco del Pedro e Francesco Ambrasi ecc., e sono notevoli prodotti di un genere d'arte molto praticato nella Venezia del XVIII secolo.

La mostra sarà aperta al pubblico dal 17 novembre al 5 dicembre presso l'Istituto Romeno di Cultura e Ricerca Umanistica (Palazzo Corner).

Materialele publicitare în limba italiană de la Veneția

GIOVANNI CESARE TESTA-TITUS LA PROFETUL BASILIDE

DETALII

